

Na Vroomovej knihe je ďalej vysoko hodnotné to, ako v nej autor uskutočňuje svoj zámer: je v nej premyslene postavený teoretický model motivácie a potom jeho neúprosne preverovanie, otestovanie výsledkami už vykonaných výskumov. To dáva príležitosť k tomu, aby sa autor pozrel na všetko, čo sa tu už vykonalo. A urobil tak veľmi statočne, čo možno posúdiť aj z toho, že v knihe vyhodnocuje aj 500 rozličných prác citovaných v literatúre. Nemôžeme posúdiť, či je to skutočne všetko, no iste sa s tým môžeme uspokojiť ako s reprezentáciou toho, čo psychológia práce (aspoň v USA a anglicky písanou literatúrou) v tejto oblasti dosiaľ urobila.

A nakoniec z nášho stanoviska môžeme

k jeho dielu uviesť toľko, že pri našich už prebudených a realizujúcich sa snahách o vedecké zvládnutie práce a pracujúceho človeka prichádza táto kniha ako na zavolanie. V dôstojnej podobe nás oboznamuje s tým, čo tu už je, takže nám fakticky poskytuje pomoc tak čo do bádateľskej invencie, ako aj čo do spracovania, porovnávania a vyhodnocovania výsledkov. Svojím teoretickým zameraním, rozsahom záberu i prenikavosťou v hodnotení materiálu je Vroomova kniha taká závažná, že ju nebude môcť prehliadnúť nikto, kto sa bude zaoberať psychologickým skúmaním pracujúceho človeka.

Anton Jurovský

Krech, D.—Crutchfield, R. S.—Ballachey, E. L.:

Človek v spoločnosti. Základy sociálnej psychológie

(*Individual in Society. A Textbook of Social Psychology, New York 1962.*)

SAV, Bratislava 1968, 629 strán

Vo vydavateľstve Slovenskej akadémie vied v Bratislave vyšla koncom roku 1968 kniha, ktorá si zasluhuje našu pozornosť. V preklade kolektívu psychológov pod vedením prof. Jurovského dostáva sa do rúk odbornej čitateľskej obce učebnica sociálnej psychológie vysokej odbornej úrovne.

Túto novú učebnicu sociálnej psychológie, ktorá je dielom známych autorov D. Krecha a R. S. Crutchfielda, tentoraz za spolupráce E. L. Ballacheya, nemožno považovať iba za dôkladnejšie a doplnené prepracovanie ich dávnejšej knihy *Theory and Problems of Social Psychology* (1948), ale je to vlastne úplne nová príručka.

Autori v štyroch častiach knihy koncipujú série vedeckých poznatkov sociálnej psychológie nielen na základe svojich skúmaní a poznatkov, ale zhrňujú systematickým spôsobom výsledky práce veľkého počtu bádateľov na celom svete a predkladajú tak množstvo poznatkov, ktoré dávajú obraz o takmer 50-ročnej bádateľskej práci odborníkov.

Bohatosť a široký záber podávaného materiálu dokazuje aj bohatá literatúra, ktorá zahŕňa viac než 650 titulov, z ktorých k najstarším patrí dielo Aristotela a Platóna; posledný titul pochádza z roku 1961.

Sociálna psychológia je podľa autorov veda o interpersonálnom (medziľudskom) správaní sa. Venujú sa tejto problematike v úvodnej časti vysvetľujú sociálnu psychológiu ako základnú vedu a presvedčivým spôsobom vysvetľujú jej vzťah k všeobecnej psychológii, ako aj vzťahy k ostatným príbuzným vedám.

Vlastný obsah knihy spočíva v obratnom viazaní sociálnej psychológie so všeobecnou psychológiou na jednej a so sociológiou a etnografiou na druhej strane. Rozsiahly vedecký výskumný materiál je dobre rozvrhnutý do štyroch hlavných častí, ktoré majú spolu s úvodom štrnásť kapitol.

Prvá časť nazvaná Základné psychologické činitele obsahuje tri kapitoly pojednávajúce o zastúpení poznávacích procesov v medziľudskom správaní sa, o motivácii a o črtách medziľudskej odpovede.

Spoločenské postoje — má názov druhá časť a skladá sa tiež z troch kapitol, zaoberajúcich sa povahou a meraním postojov, vytváraním postojov a problémom zmeny postojov u človeka.

V tretej časti sa podrobne rozoberá spoločenské a kultúrne prostredie v ktorom človek žije. V prvej kapitole tejto časti sa dozvedáme o jednej z najväčších vymožeností človeka — jazyku, pomocou ktorého

sa uskutočňuje komunikácia, čiže vzájomná výmena názorov medzi ľuďmi. Ďalšie dve kapitoly sú venované ďalším hlavným rozmerom vesmíru človeka — spoločnosti a kultúre.

Posledná časť knihy, ktorá má názov Skupiny, organizácie a jednotlivci, skúma človeka a jeho správanie v jeho vlastnom bezprostrednom úseku spoločnosti. Táto najrozsiahlejšia a najobsažnejšia časť je rozdelená do štyroch kapitol, z ktorých jedenásta pojednáva o skupinách a organizáciách, dvanásť o vodčovníctve a skupinovej zmene, trinásť o účinných efektívnych skupinách a posledná štrnásť o jednotlivcovi v skupine. Problematika preberaná v tejto poslednej časti knihy je nielen dôležitou súčasťou skúmania sociálnych psychológov a sociológov, ale je nanajvýš zaujímavá aj pre všetkých tých bádateľov, ale najmä praktikov, ktorí pri svojej práci prichádzajú do styku s človekom. Veľa poznatkov podaných prístupným štýlom tu nájdú najmä pracovníci zaoberajúci sa vedeckým riadením a organizáciou práce.

Býva zaužívaným zvykom, že knihy, ktoré spĺňajú funkciu základných učebníc obsahujú kapitolu o metodologických otázkach príslušnej vednej disciplíny alebo odboru. Táto kniha tento úzus presne nedodržiava, no v žiadnom prípade nemožno hovoriť, že by túto funkciu neplnila. Každý preberaný problém sa totiž nielen vysvetľuje na základe dosiahnutých výsledkov výskumu, ale na začiatku sa vždy ilustratívne popisujú konkrétne použité metodiky, ich výhody, nevýhody, ba i kritika. A takýto prístup sa zdá byť ešte cennejší ako uvedenie niekoľkých všeobecných a teoretických zásad a princípov metodológie.

Toto závažné dielo je zaujímavé nielen svojím obsahom ale aj formou podávania a interpretácie výsledkov a poznatkov. Preklad totiž, pokiaľ to bolo technicky možné, rešpektuje aj grafickú úpravu originálu. Tak nám publikácia názorne ukazuje efektívne využívanie veľkého počtu didaktických prostriedkov, ktoré majú študentovi alebo zainteresovanému čitateľovi uľahčiť a spestriť „suchopárnu“ vedu.

Každá kapitola sa začína stručným uvedením do problému, ktoré je podané vo forme všeobecnej avšak veľmi zrozumiteľnej úvahy. Výklad problematiky je popretkávaný tzv. vedúcimi myšlienkami, ktorými začínajú jednotlivé relatívne samostatné problémové okruhy. Text je bohato spestre-

ný grafmi, obrázkami, príkladmi z literatúry ale najmä tzv. rámkami. Sú to graficky z textu vyčlenené príklady a ilustrácie čerpané z bohatej psychologickú a inej príbuznej vedeckej literatúry, ktoré čitateľa oboznamujú s originálnym materiálom. Obsah rámkov je voľný tak, aby nielen presne ilustroval preberanú problematiku, ale aby bol aj zaujímavý, takže rámiky spĺňajú aj akúsi úlohu aktívneho oddychu pri štúdiu. Kapitola končí vždy opakovaním najdôležitejších zásad alebo faktov a slovníkom použitých termínov.

Záverom treba poďakovať prekladateľom Jurovskému, Koválikovej, Maršálovej a Šipošovi i nakladateľstvu za to, že sa pričínili aby táto publikácia vyšla v slovenčine. Možno očakávať, že tak ako podnetne a kladne vplývalo preloženie a vydanie Woodworthovej a Schlosbergovej Experimentálnej psychológie v roku 1959 na rozvoj psychologického bádania a poznania v našej vlasti, bude vplývať i táto publikácia na rozvoj československej sociálnej psychológie.

Ján Senka

Bajcura A.:

Hmotná zainteresovanosť v priemysle

Práca, Bratislava 1969, 204 strán

Hmotná zainteresovanosť je na súčasnom stupni rozvoja našej spoločnosti nepochybne najvýznamnejším motívom pracovnej činnosti. Osobitný význam má jej účinné využitie v priemysle, ktorý zaujíma kľúčové postavenie v materiálnej výrobe.

V riešení otázok hmotnej zainteresovanosti v priemysle, najmä v tvorbe a v rozdeľovaní mzdových prostriedkov došlo v súvislosti s uplatnením novej sústavy riadenia národného hospodárstva od roku 1967 k závažným zmenám. Autor napísal túto prácu v záujme ich teoretického, ako aj praktického objasnenia.

Prácu rozvrhol do 5 problémových oblastí. V prvej kapitole stručne vysvetľuje základné teoretické pojmy hmotnej zainteresovanosti, tvoriace základ štátnej dôchodkovej a mzdovej politiky.

V tejto kapitole zdôrazňuje aj nevyhnutnosť väzby hmotnej zainteresovanosti v podniku s princípmi a zákonitostami tvorby a rozdeľovania mzdových prostriedkov na úrovni národného hospodárstva.

V druhej kapitole hovorí o problematike národného dôchodku ako jediného zdroja mzdových prostriedkov v národnom hospodárstve, vytváraného prácou vo sfére materiálnej výroby. Analyzuje vznik a určujúce faktory spoločenského produktu a národného dôchodku, problémy použitia národného dôchodku na fond osobnej a hmotnej spoločenskej spotreby a na fond akumulácie v príslušnom členení. Ďalej rozoberá rozdeľovanie národného dôchodku a základné proporcie tohto rozdeľovania, ako i problematiku rozdeľovania fyzického objemu fondu spotreby prostredníctvom cien i miezd, úlohu štátnych orgánov v regulovaní rozdeľovania národného dôchodku do príslušných fondov a v usmerňovaní pro-

striedkov do jednotlivých odvetví podľa dlhodobých zámerov.

V tretej kapitole sa autor zaoberá problematikou tvorby úhrnných mzdových prostriedkov v priemyselných podnikoch. Vychádza zo skutočnosti, že prostriedky na mzdy sa vytvárajú v procese prvotného rozdeľovania národného dôchodku, realizovaného tak, aby výška dôchodkov podnikov závisela od plnenia úloh podniku voči spoločnosti, a aby sa na základe hmotnej zainteresovanosti uplatnila zásada: čo je výhodné pre spoločnosť, musí byť výhodné i pre podnik.

Ďalší obsah tretej kapitoly tvorí vecné a časové členenie vývoja v tvorbe úhrnných mzdových prostriedkov od roku 1945 do roku 1969, ktorý autor rozdeľuje do 5 období.

V tejto kapitole autor objasňuje aj problematiku tvorby, obsahu a rozdeľovania hrubého dôchodku, úhrnných mzdových prostriedkov pri zainteresovanosti na zisku a predpokladov správnej funkcie hmotnej zainteresovanosti na hrubom dôchodku, najmä z hľadiska nevyhnutnosti správnej funkcie novej tvorby.

Záverečná časť tretej kapitoly pojednáva o problémoch a možnostiach regulácie mzdového vývoja z hľadiska potreby regulácie celkovej dôchodkovej situácie v podnikoch. Autor si ďalej všimá členenie fondu pracujúcich, dôsledky rozdielneho vývoja mzdových prostriedkov v podnikoch, ekonomické a spoločenské aspekty realizácie plnej hmotnej zainteresovanosti, nevyhnutnosť usmernenia mzdového a dôchodkového vývoja štátnymi orgánmi, možnosti regulácie mzdového vývoja podnikov, problémy spojené s uplatnením rôznych typov progresívnych odvodov a v krátkosti hovorí aj o kolektívnych zmluvách v podnikoch.

Obsahom štvrtej kapitoly sú otázky odmeňovania za prácu a tvorba individuálnych miezd v priemysle. Autor v tejto kapitole ozrejmjuje podrobne problematiku mzdových sústav ako nástroja centrálného usmerňovania rozhodujúcej časti individuálnych miezd a otázky členenia a štruktúry miezd.

Piatu kapitolu autor zameriava na objasnenie problematiky hmotnej zainteresovanosti vo vnútropodnikových útvaroch v podmienkach novej sústavy riadenia. Po charakterizovaní podstaty hmotnej zainteresovanosti vnútropodnikových útvarov autor vysvetľuje základné predpoklady pôsobenia hmotnej zainteresovanosti vo vnútropodnikových útvaroch z hľadiska riešenia problematiky vnútropodnikovej organizácie, ako aj plánovania a evidencie činnosti hospodárskych stredísk na úseku operatívneho plánovania výroby a plánovania hodnotových ukazovateľov. Najväčšiu pozornosť venuje systému hmotnej zainteresovanosti vnútropodnikových útvarov.

Práca je podnetná v tom zmysle, že vývoj otázok hmotnej zainteresovanosti v priemysle Československej socialistickej republiky, ako aj dlhodobejší vývoj hmotnej zainteresovanosti v našich priemyselných podnikoch od roku 1945, nie je koncipovaný len formou odosobneného komentovania vývoja, uplatňovanej metodiky a riešenia mzdovopolitických a súvisiacich problémov. Autor si zvolil náročnejšiu metódu analýzy. Okrem systematického výkladu problematiky hmotnej zainteresovanosti v jej vývoji, doloženého mnohými príkladmi a údajmi z ČSSR a v menšom meradle tiež zo socialistických a kapitalistických krajín, venoval veľkú pozornosť konfrontácii názorov odborníkov na teoretické i praktické riešenie problémov hmotnej zainteresovanosti v podmienkach novej sústavy riadenia, pričom pri závažnejších problémoch vyjadril i svoj zástož na vhodnosť spôsobu, účinnosť, alebo problematičnosť ich riešenia.

Takýto postup mu umožnil pomerne dôkladne vyargumentovať celý rad zásadných mzdových problémov, napríklad:

- nevyhnutnosť účinného centrálného usmerňovania tvorby úhrnných mzdových prostriedkov štátnymi orgánmi v súlade so spoločensky žiaducim použitím prírastku národného dôchodku na zabezpečenie stimulujúceho účinku mzdy, prostriedkov na rozvoj hospodárstva i na spoločenskú spotrebu v propóciách, nevyhnutných pre rast hmotnej a kultúrnej úrovne obyvateľstva;
- nevyhnutnosť účinného využívania ekonomických nástrojov v prvotnom i konečnom rozdelení národného dôchodku v miere, v akej sa pre ich pôsobenie vytvárajú základné predpoklady, čo je podľa názoru autora dlhodobá úloha;
- nevyhnutnosť zabezpečenia spoločensky žiaduceho predstihu spoločenskej produktivity práce pred rastom priemernej mzdy;